

2053 NET-SIFIR HEDEFİ İÇİN
FOSİL FİNANSMANINDAN ÇIKIŞ:

ŞİMDİ!

=

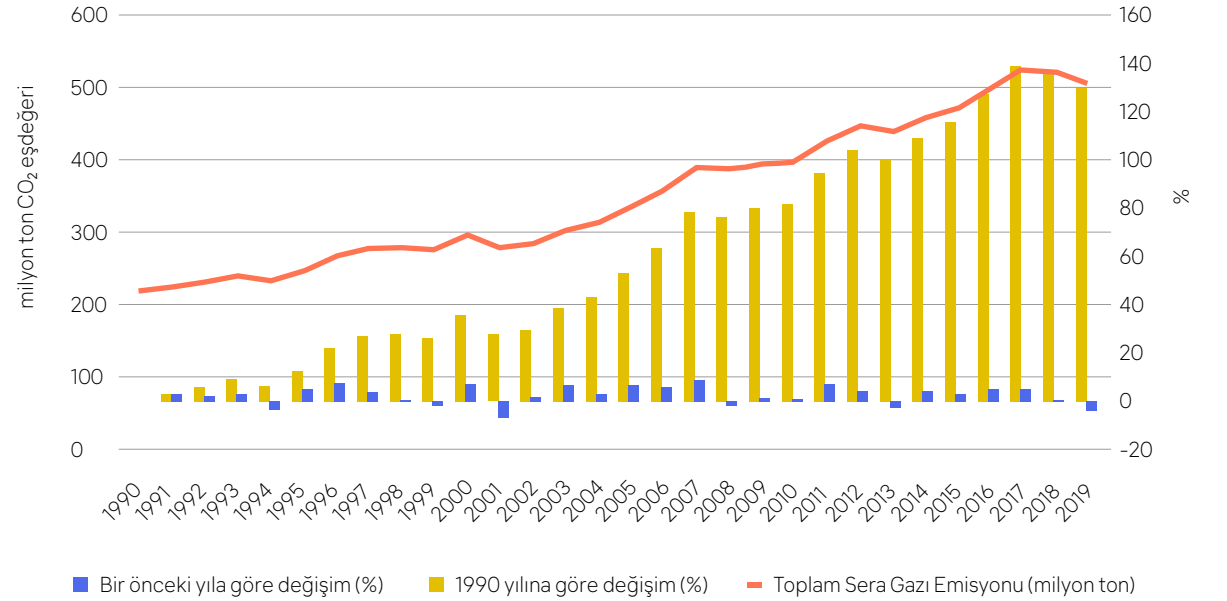

+350

SEFIA
Sürdürülebilir Ekonomi ve
Finans Araştırmaları Derneği

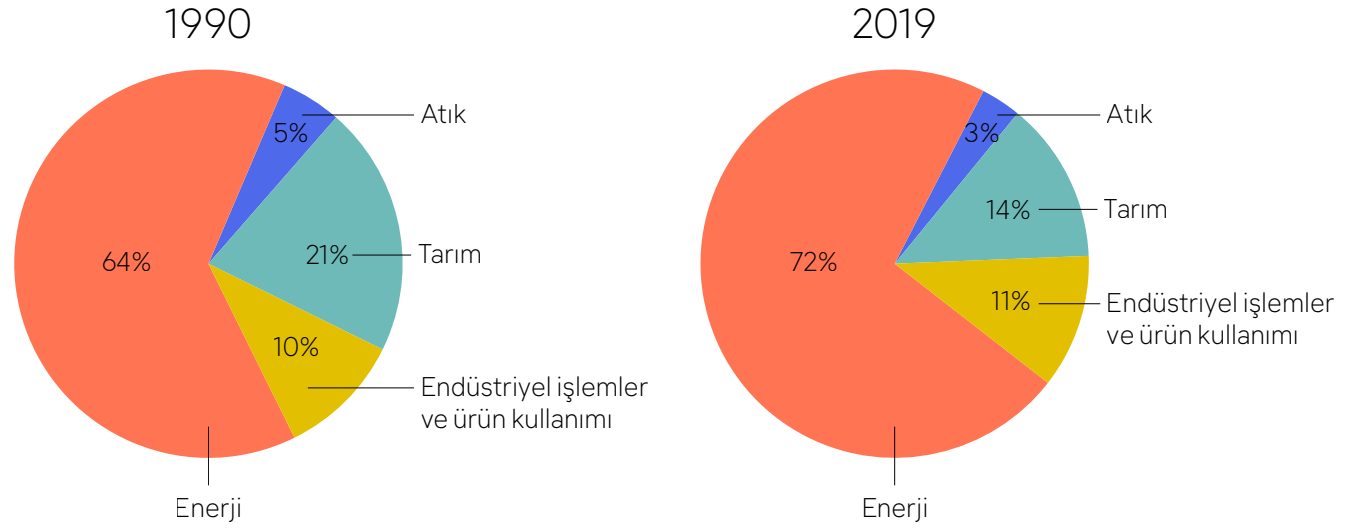
Sanayi Devriminden bu yana Dünya'nın ortalama yüzey sıcaklığındaki artışı, yüzyıl sonu itibarıyla 1,5°C ile sınırlama ana hedefi altında Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'ne taraf 197 ülkeden 192'sini bir araya getiren Paris Anlaşması'na onay veren son ülke Türkiye oldu. Türkiye Paris Anlaşmasını onaylarken, 2053 yılına kadar net-sıfır emisyon hedefini de kamuoyu ile paylaşarak iddialı bir açıklamaya imza attı. Karbon yakalama potansiyeline sahip doğal yutak alanların ve teknolojik yutakların kapasitesi ile atmosfere salınan seragazı hacminin eşitlenmesini ifade eden bu hedef, Türkiye'nin en güncel doğal yutak hacmi göz önünde bulundurulduğunda 2053 yılı itibarıyla 80 milyon ton (Mt) CO₂ eşdeğeri seragazı salması anlamına geliyor. 2019 TÜİK verilerine göre Türkiye'nin yıllık seragazı emisyon seviyesinin 506 Mt CO₂ eşdeğeri olduğu göz önünde bulundurulduğunda net-sıfır hedefinin ne denli iddialı bir hedef olduğu da ortaya çıkıyor.

Seragazı emisyonlarının yıllar içerisindeki seyri ekonomik aktivite ile yüksek oranda ilişkilidir. Ulusal ve küresel ekonomik krizlerin etkileriyle birlikte (1994 ve 2001 Türkiye Ekonomik Krizleri ve 2008 Küresel Ekonomi Krizi) yıllık seragazı emisyon hacminin düştüğü görülmektedir. (Şekil 1) Ancak, bu düşüş, özellikle 2001-2008 döneminde yerini, Türkiye'nin ekonomik büyümesine paralel olarak daha yüksek ivmeli bir yükselişe bırakmıştır. 1990 yılından bu yana bakıldığında Türkiye seragazı emisyonundaki artış %130 seviyesindedir. Oysa ki net-sıfır hedefi kalıcı bir emisyon azaltım patikasını öngörmekte, ekonomik aktivite ve emisyonlar arasındaki bağlantıyı kırarak kökten bir sanayi dönüşümüne ihtiyaç duymaktadır.

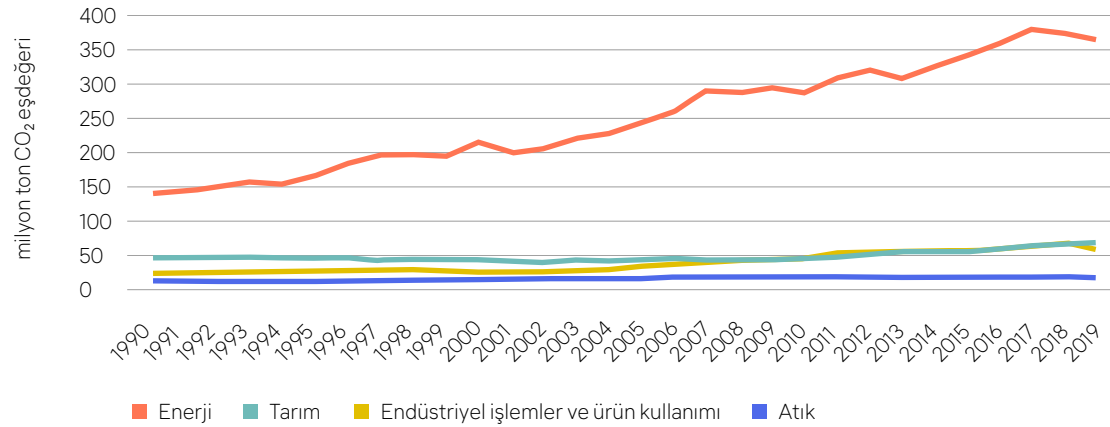

Şekil 1: Türkiye toplam seragazı emisyonlarının gelişimi (milyon ton) ve değişimi (%) (1990-2019)
Kaynak: TÜİK

Sektör bazında Türkiye'nin seragazi emisyon profiline bakilacak olursa, 2019 yılı itibariyle %72 ile en büyük payin enerji sektörüne ait olduğu görülmektedir. (Şekil 2) Enerji kaynakli emisyonları sırasıyla %14 ile tarım, %11 ile endüstriyel işlemler ve ürün kullanımı ve %3 ile atık kaynakli emisyonlar takip etmektedir. Yıllar içerisindeki gelişim değerlendirildiğinde enerji sektöründe 1990 yılından bu yana yaşanan %160'lık emisyon artışı Türkiye'nin toplam emisyon artış hızının üstünde kaldığı göze çarpmaktadır. (Şekil 3) Böylelikle enerji sektörünün toplam emisyonlar içindeki payı %64'ten %72'ye yükselmiştir.

Şekil 2 Türkiye'de sektörlere göre seragazi emisyonlarının dağılımı (1990 ve 2019)
Kaynak: TÜİK

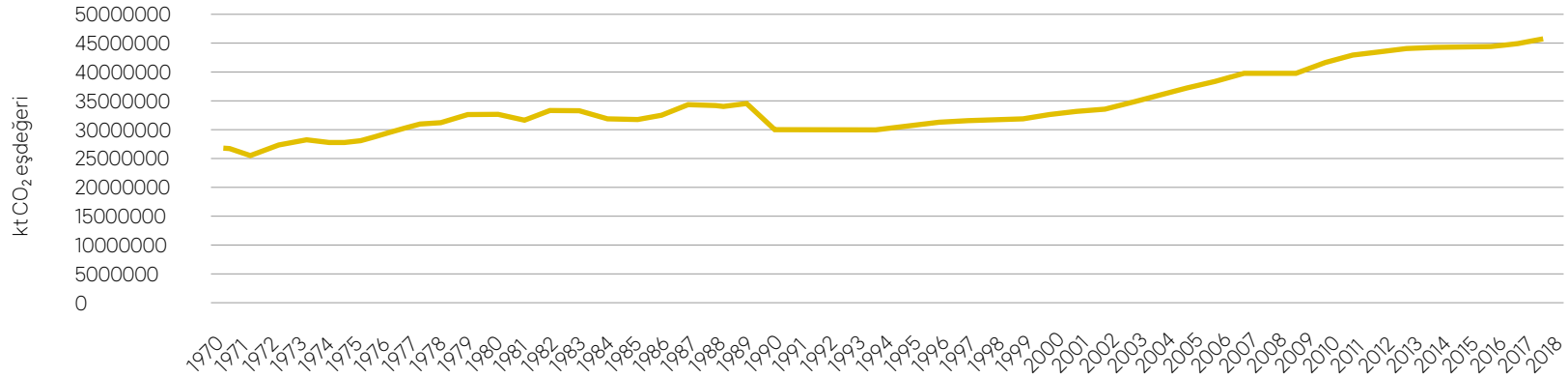

Şekil 3 Türkiye'de toplam seragazi emisyonlarının sektörlere göre gelişimi (milyon ton) (1990-2019)
Kaynak: TÜİK

Ekonomik faaliyet seviyesi ile seragazi emisyonları arasındaki güçlü ilişkinin kalıcı olarak kırılmadığı bir küresel düzen içerisinde, 1990 yılından bu yana en derin emisyon düşüşü 2008-2009 küresel finansal kriz zamanında yaşanmıştır. (Şekil 4) Yıllık emisyon seviyesinde yaklaşık olarak %1'lik bir düşüşe neden olan bu kriz, 2019 yılında karşılaştığımız ve henüz tam anlamıyla geride bırakamadığımız COVID-19 etkisinin oldukça altındadır. 1929 yılındaki Büyük Buhranla karşılaştırılabilecek seviyede bir ekonomik krize neden olan COVID-19 nedeniyle enerji talebinde yaşanan %4'lük bir düşüşle birlikte, enerji kaynaklı CO₂ emisyonlarındaki düşüşün %6'ya vardığı hesaplanmaktadır.¹ Yüzyıl ortası itibarıyla net-sıfır hedefine erişilebilmesi için emisyonlarda

her yıl, bir önceki yıla oranla %7'lik bir düşüşün yaşanması gerektiği düşünüldüğünde, pandemi sürecinde meydana gelen ve kalıcı olmayan emisyon düşüşlerinden çıkarılacak mesaj açıktır:

Dünya'nın sürdürülebilir geleceğine ulaşmak için kriz kaynaklı, geçici emisyon düşüşlerine değil, küresel ekonomik ve finansal akım tasarımında meydana gelecek köklü değişimden kaynaklı kalıcı düşüşlere ihtiyaç duyulmaktadır.

Şekil 4 Küresel seragazi emisyonlarının gelişimi (kt CO₂ eşdeğeri) (1970-2018)
Kaynak: Dünya Bankası

1. <https://www.iea.org/articles/global-energy-review-co2-emissions-in-2020>

Paris Anlaşması ve özellikle de Avrupa Yeşil Muta-
bakatını da kapsayan "Yeşil
Yeni Düzen" tartışmalarıyla
birlikte dönüşmekte olan
iklim politikaları, karşılığını
finans dünyasında da
bulmaya başlamıştır.

Bugün **en geç 2050** yılı
itibarıyla net-sıfır olma
hedefini benimsemiş olan
finans kuruluşlarının sayısı
300'ü aşmış, ifade ettikleri
varlık büyüklüğü ise **93**
trilyon ABD dolarına
ulaşmıştır.²

Pandeminin ağır koşulları
altında geçen **2020-2021**
yılları arasında **77 adet**
küresel banka, sigorta
şirketi, emeklilik fonu ve
varlık yöneticisi **mevcut**
kömürden çıkış planlarını
revize etmiş ya da yeni çıkış
planları açıklamıştır.³

Böylelikle **2015 yılından bu**
yana toplam **151 adet**
anlamli büyüklüğe sahip⁴
finans kuruluşu **kömürden**
tamamen çıkmak ya da
yatırımlarını sınırlandır-
mak taahhüdünde bulun-
muştur.

Ancak bu dönüşüm henüz iklim hedeflerini yakalayacak hızda değildir. Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda konuşan Çin devlet başkanı Xi Jinping'in küresel kömür finansmanında önemli bir rol oynayan Çin'in bundan böyle yurtdışında kömür yatırımlarına finansman sağlamayacaklarını açıklamasıyla⁵ birlikte hızlanması beklenen bu eğilim, dünyada olduğu gibi Türkiye'de de kömür yatırımlarının finansman koşullarını zorlaştırmaktadır.

2. <https://www.climatepolicyinitiative.org/publication/private-financial-institutions-commitments-to-paris-alignment/>

3. <https://ieefa.org/finance-leaving-thermal-coal/>

4. Enerji Ekonomisi ve Finansal Analiz Enstitüsü (IEEFA) tarafından yapılan çalışmada varlık yöneticileri toplam portföyleri içerisinde en az 50 milyar ABD doları tutarında kömürden çıkış planı olan varlık bulundurması durumunda; banka, sigorta ve reasürans şirketleri ise toplam varlıkları 10 milyar ABD doları üzerinde olması durumunda bu sınıflandırmaya dahil edilmiştir. <https://ieefa.org/finance-exiting-coal/>

5. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-58649550>

Finansal akımlardaki dönüşümde bir yandan iklim hedefleri kaynaklı düzenlemeler etkili olurken, diğer taraftan piyasalardaki gerçekleştirmeler de rol oynamaktadır. Çalışmalar, fosil yakıt üreten ve/veya fosil yakıtlarla ilgili şirketlerdeki hisselerin değerinin son on yılda 123 milyar dolar düşerek, küresel hisse senedi endeksinden %52 daha düşük performans gösterdiğine işaret etmektedir.⁶ Buna karşılık, uzun dönemli bir perspektiften değerlendirildiğinde, tüm portföylerde yenilenebilir enerji yatırımlarının, fosil yakıtta göre daha düşük volatilité ile daha yüksek toplam getiri sağladığı raporlanmaktadır.⁷

Hali hazırda iklim değişikliği konusunda artmakta olan farkındalığın yatırımcı risk algısını gittikçe daha fazla etkilediği⁸ bir ortamda, küresel net-sıfır girişimlerinin ve uluslararası anlaşma çerçevelerinin de katkısıyla finansal akımlarda dönüşüm yaşanırken, son dönemde deneyimlenen enerji fiyatlarındaki aşırı dalgalanma, sektörün benzer riskler karşısındaki kırılganlığını da gözler önüne sermiştir. Türkiye gibi fosil yakıt kullanımında yüksek oranda ithalata bağımlı bir ülke açısından bu tipte dalgalanmalar ciddi bir istikrarsızlık unsuru olarak değerlendirilmektedir.

Türkiye'yi küresel iklim rejiminde güncel bir noktaya taşıyan 2053 net-sıfır hedefi ile uyumlu patikanın ilk adımı, seragazi emisyonlarında en yüksek sorumluluğa sahip olan enerji sektöründe kömür öncelikli olmak üzere tüm fosil yakıtlardan çıkılmasıdır. Değişen piyasa dinamikleri ışığında yatırımcısı için de karşılaşılan yüksek riske rağmen daha düşük getiri anlamına gelen bu varlıklardan çıkış, acil olarak sağlanmalıdır. Söz konusu kaynakların fosil yakıtlar yerine iklim hedefleriyle uyumlu alanlarda kullanılması finansal olarak daha anlamlı bir seçeneği ifade ederken, Türkiye'nin düşük karbonlu kalkınma hedefini destekleyecek ve daha rekabetçi bir sanayi altyapısının geliştirilmesine katkı sağlayacak tutarlı bir finansman stratejisini de sağlamış olacaktır.

6. <https://carbontracker.org/reports/a-tale-of-two-share-issues/>

7. https://iea.blob.core.windows.net/assets/ef1d6b50-66a6-478c-990e-ee227e2dd89b/Clean_Energy_Investing_-_Global_Comparison_of_Investment_Returns.pdf

8. https://www3.weforum.org/docs/WEF_The_Global_Risks_Report_2021.pdf